

DISPUTATIO PHYSICA,
 DE
FORTUNA
 ET
CASU,

Quam

Consensu Ampliff: FACULT. PHILOSOPH.
 In Regia Academia Aboensi,

Sub PRÆSIDIO

Excellentissimi & præclarissimi Viri,

DN. M. PETRI HAHN,

Physices Professoris Ordinarii, Præ-
 ceptoris & Promotoris sui singulari
 venerationis reverentia suspi-
 ciendi.

publico examini modeste submittit

IOANNES CLAUDII BÄCKER
 Neovia-Ingerm:

Auditorio Maximo, ad diem 13. Decembris,
Anno M. DC. LXXXVIII.

IBOÆ, Exc. apud JOH. WALLIUM, A.T.

ADVERTISING OFFICE

FOR THE

CAR

of the

in the

of the

M. J. B. B. B.

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

IN NOMINE JESU!

PRÆFATIO

Physicam qui ab initio legit Clarissimi SPERLINGII, habuit proæmii loco Scientiæ ipsius Definitionem, una cum ejusdem divisione & quæstionum quarundam sufficientissima enodatione, quæ absolvunt circulum sic dictum extræssentialem. Succedit deinde caularum corporis naturalis succincta & dilucida expositio, quarum ut quedam ab intra aliæ ab extra, idem corpus constituunt, sic insuper privationis exosæ, ac Materiæ primæ nativum genium eludunt; ubi & de Natura agere visum fuit Autori eidem. Hæc de hisce, & causis præsertim corporis naturalis per se. Ubi autem ad ea, quæ per accidens concurrunt ad esse corporis præfiniti, mentis

A

ope-

opera progredimur, animadvertimus eum
 non absq̄ accurata quadam rerum suarum
 tractatione, cum iudicio summo incidisse item,
 obiter licet, in mentionem Fortunæ & Casus:
 quippe cognitis causis, quæ per se ad esse
 conferunt corporis naturalis, etiam insuper
 necesse est, ut cum dentur, quæ mere per
 Accidens, ac præter agentis intentionem
 in operatione adsunt, illas quoq̄ noscamus.
 Venæ proinde hoc date Excellentissimorum
 Dni Professorum Præceptorum meo-
 rum submisit honorandorum, quorum
 & nutum tanto mihi certior spondeo, quan-
 to me iucundiori aura semper fovere digna-
 ti sunt; Si ego, ut minus adhuc matu-
 rus, tentare paucas admodum, nec sale ad-
 spersas nec Mercurio sacratas lineas, de causa
 hac per accidens Physicâ tradere, quip-
 pe qui auguror, quid? imo ex evidentissimis
 quibusvis argumentis & admonitionibus id
 perspectum habeo, prius cum reverentia
 nominatorum meorum Præceptorum
 mentem fore, quod licet dignè minus hoc sus-
 ceptum negotium exequi valeam; potius ta-
 men agam quantum potuero, quam ut negli-
 gen-

gens ac deses in otio planè otioso, solus omnium delitescam. Quin & recordor, quod viros nos statim nasci natura non voluit: & cum mortalium singulorum adiutrix sit ea promptissima, spero vel me simul ab intellectus inferiori gradu ad paulo sublimius ejusdem fastigium tandem deductum iri. Quocirca hac invidiè spe fretus, opus ipsum, benedicente Divina Majestate, promptius aggrediar, sed Momo interim dictum expeto, quod meminerit & se hominem esse, cui semper facile est (ut tumido collo plerumque incedit) emendare velle, qua non sunt sanctiora, quam ut intrent ejus fetidum cerebellum; & invidere aliis, quod ipsi denegatum voluit perpetua sua socia oscitantia. De bonis omnibus, & probe sinceris non est quod aliqua ratione dubitem. Inde deponat Pavo alas, & vigeat aureus usus sententiæ calculo omnium aurea: Te ipsum nosce! Vale.

IN

Fortunam qui negant, ipsa sua dicta
 adeant & facta. Etenim memento,
 homo mortalis, ut cum adversa fata
 te premant, ingemiscis: Ah! Ah! non sic
 mihi eventurum putâram. Si è con-
 trario secundis semper velis in hoc O-
 ceano navigâris, quantum quæso de eo
 gloriaris, fortunæ filium te prædicans,
 cui omnia inopinato, omnia tam pro-
 spere cedunt. Sed cave rogo, quippe
Homines cum se permisere fortuna, etiam
naturam dediscunt; Unde & Cæsar
 summus ille Imperator: *Est rerum ac-*
cidentalium subitus & inopinatus eventus.
 De bello Gall. Lib. 7: Cum autem plu-
 ra agere decrevimus de *Fortunæ* existen-
 tia in speciali quadam a nobis formata
 Quæstione circa Disputationis hujus fi-
 nem, pluribus jam supersedemus, &
 conferimus nos obiter iterum (cum ve-
 tet hic locus idem facere) ad *Fortunæ*
 existentis inquirendam indolem ac geni-
 um, quippe qui existimamus eam non
 talem causam esse, quæ *per se* ad corpo-
 ris

ris naturalis constitutionem accedit, sed
 habere alium eventum præter finem &
 effectum a natura ipsa intentum. Tan-
 tum ergo jam: nam etiam hanc rem ul-
 teriori disquisitioni reservare constitui-
 mus, ipsam ejus definitionem & divi-
 sionem exponamus, nempe quæ causa
*per accidens est a qua corpus naturale non de-
 pendet per se, sed ratione alterius adjuncti.*
 Est vero hæc causæ per accidens
 definitio Physica, quod per se sine am-
 biguitate constat, indeque tantum di-
 viditur in *fortunam* & *Casum*, non ut Ge-
 nus in suas Species, sed ex diversitate
 solum objectorum; quoniam agit illa
ἐκ τῆς προαιρέσεως hic v. *ἀνευ προαιρέσεως* ut
 dehinc,

§. II.

Sed quærat paragraphus præsens,
 quo jure tractantur Casus & Fortuna in
 physica? cum ejusdem sit Scien-
 tiæ, tantum agere de causis *per se*, ut ne-
 mo hic mentionem faciat justii vel de-
 biti ejusdem in hac scientia loci ac se-
 dis. Verum dicimus hic esse omnino.

de causis agendum *per accidens*: nam ubicunq; agitur de causis *per se*, ibidem agendū est de causis *per accidens*; ratio est, quoniā Opposita juxta se posita elucescunt clari⁹, omissio, quod scientiæ sunt oppositorum. Nunc autem subsume de Physica, & conclusionem bonam habebis. Ast cum adhuc restet dubium ex objectione de sede propria; sciendum sedem illam esse in Parte Physices Generali, cum non huius aut isti⁹ individui *Fortunam* exponamus, tum quod scientia non sit singularium; quia Causæ hæ per *Accidens* non sunt determinatæ. Porro quod consideret *Physica primario, directè, & per se, causas per se*, concedo: Absolutè verò, ita ut excludat causas *per accidens*, nego. Esto breviter: considerat *Physica* in parte sua generali causam *per accidens*, prout respicit corpus naturale, quærendo: An sit? inde quid? tum quotuplex sit? & quid demum de illa fieri potest?

§. III.

Eviçto ita, quod sint *Fortuna & Casus*,
datis

& datis perpaucis in lucem, quæ eorum designant φύσιν, & denominant sedem; exigit bonæ methodi ratio, ut simul referamus ὀνομασολογίας & etiam πραγματοσολογίας indolem hauriamus. Proinde fortunam a suo primitivo *fors* deductam volumus, quia cum *fors* a ferro significet illud, quod homini divinitus fertur & contingit, merito ac jure Fortunam inde, ceu à suo denominante, transumptam judicamus, cum sit *Dei voluntas hominibus rebusq; eventus providens & ferens*. Imo reperitur vox illa *fors* esse dubiæ significationis vocabulum; sic legitur quod fortuna sit eventus incerti apud Historicos; sed *fors* fortuna conjunctim denotet eventum fatalem & semper bonum. Qua de re in Quæst: ultima. Est interim quibusdam summis Viris ad res magnas bene gerendas divinitus adjuncta fortuna, Cic:

§. IV.

De Etymologia tantum. Nunc excipit nos Homonymia, suis semper involuta tricis. Sumitur igitur

tur *Fortuna* nunc 1. pro causa ejusdem efficiente principalissima, quæ *Deus* est; nunc 2. loco causæ Efficientis ministerialis, quæ *homo* est, venit: & 3. ponitur fortuna pro Objecto suo circa quod, ut pro divitiis; aliquando tropicè 4. pro maximis quibusvis felicitatibus, ut in initio paragr. I. addito hoc discrimine, quod alias ut rectius in plurali tantum sic usurpatur, ut *Comicus* in *Andr. Act. 1. sc: 1.* Sed non solum; cum & videre est apud modo citatum *Terent.* vocem hanc in plurali numero positam è contrario 5. sumi pro re maximè adversa, ut legere quis potest in *Phorm: Act. 1. Sc. 4.* Præter hæc designat & fortuna 6. conditionem quandam & statum loco sui effectus. *Corn: Nep. invita Alcib: cap: 9.* Politice 7. exprimit Auspicium Majestatis, *Bœclerus de Reg. Ausp. Ethice iterum 8. Adjunctum* dicit summi boni commune: cum ultimo ac proprie Physicè sic dicta *Fortuna*, quæ nostra nunc est considerationis inopinatum & eventum fortuitum

tuitum velit. Atque ne sic est fortuna nostra ab omni æquivocatione libera. Etenim in hoc suo significato Physico sumitur præsertim dupliciter: vel pro ipso Effectu, ut E. G. pro inventione Thesauri: vel pro Causa causante, cui esse suum debent eventus isti fortuiti. Et hoc modo iterum triplicem admittit considerationis modum (α) promiscuum, cum idem prorsus significant *Fortuna & Casus*, (β) justo strictiorem, cum Casus utpote terminus generalior fortunam tanquam in respectu ad se specialius quid includeret: (γ) adæquatum, qua ratione fortuna sit in solis agentibus intellectualibus, quæ est acceptio hujus loci propria. Verbo, his ritè observatis non arbitrii nostri est, quid quisque loquatur, quin turpi⁹ ejicitur quam non admittitur hostis.

§. V.

Edidit jam in lucem ad tenorem Logicorum paragr: III: Etymologiam fortunæ, qualem velint Logici, quæ in hoc Gram. discrepat; quod refertur ad

rē, nec in sola sistitur Voce. deinde Quod sumitur semper cum dependentia ad argumentum aliquod primum, in quo conveniant; Grammatica non item 3. quod facit Etymologia Logica ad arguendum, Grammatica ad loquendum. Ipsam vero distinctionem nominis quod attinet, illa si consulis logicos, hic tantum est ex æquivocis, quæ talia sunt consilio, eam vero extricare & explicare allaboravit Parag. præcedens, qui simul præcavere voluit, ne vocis distinctiones multiplicaret, sed ratione potius instituti, aliquas & potiores enumerando, officio satis faceret suo. Restat idcirco ut hic parag: secundum susceptam à nobis in præsentia Methodum æquipollentium turbam, si modo quæ foret, adeat. Sed cum Fortunæ, ut solius est Physicæ considerationis, vix multa Synonyma invenias, plura nec dabit, quam quod alii volunt *fortunam* alio modo dici *vertumnam*, à verbo verto. Adde inde si velis dictum Cicer. in Tusc. lib. 5. cap. 9: *Vitam regit fortuna*

fortuna, non sapientia. Quod nisi per Fortunam hic fortunæ *statorem* intelligis, physicè hoc rectè explicatū, fortuna naturam sequitur, & sapientiam omnē falsè ridet; quoniam fit non fortuna per mentis intentionem, quod ipsum quo minus fiat, intercipere velle, est profecto cum ratione insanire. Alii volunt Casum tanquam Synonymicam nobis obtrudere vocem, sed rectè minus, cum æquivoca fuerit paulo prius, & idem non procedere, nos bono cum Deo demonstratum ibimus uberius.

§. VI.

In nostræ materiæ *περὶ μαθλογίας* respiciamus præsertim & absque mora ad ejusdem definitionem; quod scilicet fit *Fortuna Causa per accidens in iis, qui operantur ob aliquem finem ex electione, respectu eorum, quæ neq; semper, neq; ut plurimum fiunt, ut vulgo: five ex mente nostra: Est Fortuna causa per accidens in his, quæ raro accidunt & præter intentionem agentis secundum rationem, vel tandem ut Clariss: Sperlingius, qui fortunam*

nam vult esse *causam per accidens in actionibus hominum consilio certo susceptis, ubi præter intentionem alius nonnunquam accidit eventus.* Oportet ergo justè appositam definitionem, adeoque & has tres in sua resolvi membra, ex quibus confabricatis, tandem unum succrevit. Quapropter ne nos in alios forte inculpabiles, hoc nomine accusemur, properabimus jam dare ultimæ allatæ definitionis brevissimam resolutionem, & inde eodem negotio breviorē nec inutilem, ut speramus, excursum faceræ, inquisituri; *Sit ne aliqua ultima Definitionis discrepantia nec ne?* Partibus interim suis duabus se indolis probæ esse probat omnis Definitio accuratior, Genere nempe & Differentia, quæ dari quandoq; potest probatissima, etsi non semper specifica; quanquam nec exceptione tali nunc egent nostræ. Nam habent utique omnes, genus adæquatum ac proximum, quando efferuntur per *Causam*, quæ per *accidens* est talis: habent etiam differentiam specificam,

opera-

operari ob aliquem finem ex electione, &c.
 Quæ raro accidunt & præter intentionem a-
 gentis secundum rationem: & esse per acci-
 dens in actionibus hominum certo consilio
 susceptis. &c. De alio aliquo agente
 prædicari posse præter hominem. Est
 quippe Differentia specifica, quæ uni
 tantum speciei competit. Differentia
 allata talis est. E. Sed est interim, quod
 in Paragr: seqv: de genere præmone-
 amus.

§. VII.

Dicitur *Fortuna* *Causa*, cum ab illa
 producitur effectus, voces autem ad-
 duntur *per accidens*, quoniam non est
Fortuna Causa effectum intendens *per*
se: sed præsupposito jam hoc, illa inde
 insperato accidit, & operante adhuc
Causa illa *per se*, comproducit hæc ef-
 fectum suum *per accidens* talem. Ex-
 emplo res evadit clarior. Sit, quipi-
 sces captum exiret vel feras, inter au-
 tem eundem invenerit sibi obvium a-
 micum vel familiarem, quæ de re si-
 bi immodicè gratulatur. Erit ergo
 huju

hujus deambulationis Piscatio aut venatio causa *per se*; sed alia quædam accidentalis eidem ex inopinatio supervenit effectum suum intendenti, nempe quod invenit ac sibi obvium habuit suum familiarem. Et hæc quidem de genere satis; nisi quædam quasi occulta & ut in lucem dentur digna, in nostro hoc etiamnum laterent genere. Quocirca eadem explicaturi, observamus, quod *causa per accidens*, præter quæ dicta sunt, modis dicitur præsertim duobus. 1. est is, qui *causa* per se accidit, quomodo Musicus dicitur *causa* ædificii per accidens, quia merè accidit, ut idem sit ædificator & Musicus 2. & adhuc magis Physicè indirectè licet, cum effectum per se intentum effectus alter non intentus comitatur. Quod iterum modis contingit tribus (α) cum effectus ille non intentus necessario & semper accidit: ut ad productionem hominis, qui est generationis effectus per se, una producitur risibile: (β) cum effectus non intentus,

tus ut plurimum accidit. Ut ex ferro candenti contuso scintillulæ exfiliunt, hæ enim per se non intenduntur à fabro, ut plurimum tamen exfiliunt cum faber candens contuderit ferrum: (γ) cum effectus non intentus raro accidit, ut inventio Thesauri cum terra fossa accidentario est conjuncta, & præter opinionem inde accidit ad effectum proprium fossoris, & per se talem: quæ ultima notatio genus nobis nostræ Definitionis constituit adæquatum & proximum.

§. VIII.

Hæc de genere: dabunt voces in Definitionibus sequentes alia; quocirca conferre nos volumus ad datarum definitionum differentias, Sunt interim nobis veneranda verba in Definit. Clariff. Sperling. *in actionibus hominum certo consilio susceptis, ubi præter opinionem inopinatus eidem supervenit exitus.* Sunt, inquam, nobis zelo suspicienda; sed si quid exercitii & melioris informationis

nis nostræ causa laborare possumus, de hoc tantum solliciti erimus, ut modo allatæ definitiones amice conspiciant. Verba Cl: Sperl: exposita sunt prius, nam in istis verbis non vult intentio Autoris effectum fortuitū fieri propter finem aliquem intentum. Jam inde redimus ad Definitionem *fortune* vulgarem, & quidem ipsam ejus Differentiam, qua n constituunt verba, *operationum ob aliquem finem ex electione deductarum*. Verba interim illa priora conveniunt Definitioni Sperlingianæ. Scrupulū tantum addunt verba *ex electione deductarum*. Quo nomine non volumus causam nostram per accidens, Fortunam, præsupponere Electionem in *causando*; foret quippe hoc contradictorium, *esse ac fieri per accidens, & simul ex Electione*. Tum ut differentiam in se contractam quidem, adhuc contraherent, quia quæcūq; demum fuerint naturalia, ob finem aliquem agunt, qualiscūq; demum fuerit, *per se vel per accidens*. Unde si nihil aliud poneremus, vel eam sententiam

excludet ipsum nostrum genus, quando scilicet fortunam definimus *Causam per accidens talem*. Rationes habemus, quippe esse *per accidens*, & esse *ex electione*, ut modo dictum contradictoria sunt. Sed constat, ut & hoc repetam Authorem adposuisse vocem illam *respective* ad ipsum subjectum non ad operationem aliquam, nempe ut eo sine *Fortunam* distinctionem faceret ab ipso Casu, qui quoque *per accidens* agit, sed in naturalibus agentibus absque electione. Adeoque concedimus Cl: Sperl: ejus argumentum verum ac immotum, sed interim dicimus mentem aliam fuisse Authoribus de causa hac *per accidens*, in ea autem nobis allata Definitione, quod ex dictis constat. Patet omnimodè quod & ante intelligitavimus, esse aliquando ipsum Casum significationis latioris ipsa *Fortuna*, nam in hoc sensu quicquid *fortune* describitur, à Casu factum rectè dicitur, ut non contra. Sic ovum lapide descendet contusum de casu dolet, non de fortuna sua, est namque illa eorum

B

qui,

qui agunt ex electione, ut toties dictum. Inde autem est quod dixit Aristoteles, res ratione carentes, res inanimatas, bestias & pueros nihil fortuna facere posse, quippe quæ non merito & recte dicuntur fortunata, nisi *analigice per Metaphoram* nudam, utpote cum dicit aliquis ideo fortuna dotatos esse lapides, quod fiant Altaria, rursusq; in fortunatos alios, qui pavimenti munia præstant; ridiculum caput. Interim ex modo dicto Philosopho notandum est, quod etsi pueri, bestia & alii per fortunam agere non possunt, ut dictum, pati vero à fortuna queunt.

§. IX.

Restant etiamnum ex Definitione nostra voces, quæ neque *semper neq; ut plurimum fiunt*, quia si semper vel ut plurimum talis effectus accideret, & Effectui adderetur per se intento, non utique hic proprie diceretur *causa per accidens* fortuna, relative ad illum effectum

etum ; scilicet *stultum est*, dicente Tho-
 ma, quod quis intendat aliquid & non in-
 tendat, aut non velit id, quod ei vel semper
 vel ut plurimum conjunctum est. Discursus
 nostri nervus itaq; & intentio est, velle
 voces ibidem expressas; quæ neq; *semper*
neq; ut plurimum, eandem rem ac alias
 vox *raro*, describere. Eviçto hoc, addi-
 mus nunc insuper (ut melius & magis
 fit unicuique ad manum, quæ nostra
 fit mens') quod duplicis præsertim sit
 significationis vocabulum *raro* (a) fie-
 ri solet raro ratione *temporis*, ut Eccli-
 psis; ratione item *causa* cum hæc vel
 illa causa posita, raro luci datum fue-
 rit illud, quod venire deberet. Scilicet
 contingenter & raro admodum fit, quod
 Thesaurum inveniat, qui officiis,
 quibus terram fodiet, adest. Hinc quod
 solum rarum est modo isto priori for-
 tunam ignorant, quia ob causam *per*
se talem & necessariam, necessario sem-
 per fit. Vide alias Ecclipsin lunæ. Ve-
 rum quod raro fit modo posteriori il-

Iud omne suum esse fortunæ attribuit. Verum quo iterum vadimus. Est, quod nemo ambigit, quæ significationem idem genus harum definitionum trium. Idem etiam, modo quis ad factam & datam interea explicationem differentiarum earum respiciat, conceptus. Nulla hic obscuritas, tautologia plane nulla, ne dum vilis aliqua; nempe tautologia tunc in definitione est, cum voce aliqua ablata, sensus tamen manet integer & perfectus. Quin concedit Clar. Sperl. esse ea omnia bona ac iusta extra Definitionem, in ea nunc parere obscuritatem & nunc tautologiam, Et cum contrarium vincit & præponderat, nescimus quo fato definitio illa laboret. Notandum est in super, quod si quis brevioris stricturæ definitionem adamaret, ob iuvandam memoriam, per brevitatem dedimus nos & illam, quam sine explicatione ulteriori, cuique claræ & perfectæ iudicamus.

§. X.

Haëtenus de Definitione. Causæ succedunt

cedunt, quæ licet fortunæ ut causæ ejuſdem per acc. fuerint; ubi tamen ad ejuſdem Efficientem respicimus, univ-
 ſalem illam independentem ac primo omnium primam præterire hic non
 audemus, quippe quâ ſciente & diri-
 gente omnia, ſive *per ſe*, ſive *per accidens*
 evenerint, ſive bona ſive mala fuerint
 contingunt. modum a quo hoc fit a-
 lium dare non poſſumus, quam ut ſit
 vel per *cooperationem*, *approbationem* vel
permiſſionem, & *directionem*. Sed forſan
 Diſcurſum Præcticum hæc ſapiunt, præ-
 ſtare procul dubio exiſtimaret aliquis
 nos tantum circa illud manere, quod
 concurrat Deus ad huiusmodi naturam
 ſuſtentando; nam memores nos oportet eſſe
 Theoreticarum rerum, nec ex-
 tra Scopum Diſputationis devagari Pro-
 inde cum modum ipſum quo fiat id,
 aliis inveſtigandum relinquimus, addi-
 mus ſolum, quod quæ quid ſit, hic non
 eſt tamen per accidens in conſpectu Dei,
 cum ipſi omnia ab æterno pateant ut
 nuda ac ſupina quæcunque dehinc fu-

tura; sed accidit hoc ut sic nominetur ob mentis nostræ imbecillitatem, quæ in luce tenui cæcutire post lapsum nata est. *Causam* autem *Physicam* ac *propriorem* ubi incumberet nobis dare, cum peculiaris Effectus peculiarem postulet Causam aliam vix, utpote ex proprii ingenii cerebello enatam, invenire, aut mentis opera assequi valemus, quam quod ea sit, *Inordinata & præter intentionem agentis, ex inopinato superveniens, causæ per se agentis dispositio, detortaq;* aliquando confusio. Cujus naturam explanare, tanto minus nostrum fuerit, cum & in his, quæ juxta vel secundum naturæ cursum in lucem eduntur, non raro caligamus. Notamus interim quod causa *que per se* agit non recte existimatur ex judicio nostro, *cause hujus per accidens, quæ fortuna* audit, fons seu origo esse: nam in Essentialibus qualia hæc erunt, valet profecto illud & est certitudinis immotæ. *Quod qualis causa tale est ejus Effectum* & contra, subsumo, sed Effectus ipse, fortuitus est, ergo

ergo & causam ejusdem indolis esse nobis persuadebimus.

§. XI.

Causa Fortunæ *materialis ex qua analogice ita dicta*, cum ea proprie accepta, est solius corporis naturalis, est ea ipsa res, ex qua fortuna perducta deducitur essentialiter, quamquam non complete, requiritur insuper accessus formæ ad constitutionem totius, sed nostrum nunc est dicere quod habeat se ea ut principium nude passivum causæ hujus per accidens, & inde si quis de materia illa subtili quid diceret, ac velle, eam non fore passionis tantum, sed etiam habere Actualitatem in se: Respondemus quod verat id fieri Canon oppositorum ex logicis, & posito, quem unum & eundem intercedere inter materiam & formam agendi modum, nam & id fallit, ostendam insuper, qua ratione in materia plane homogenea pars una agit, altera istam conditionem in natura sua, neciente.

sciente. Verum patescunt plura in ipso
 Discursus actu, bono cum DEO: nos
 tantum absolute negamus materiæ
 omnem activitatem & contendimus ma-
 teriam in qua esse non actiones aliquas
 naturales, sed *hominum* quæ tunc acci-
 dentalem hunc agendi modum subeunt,
 cum rectus naturæ ordo agentium cum in-
 tentione & ex præelectione aliqua ratio-
 ne à proposito deflectit. Subiectum quod
 & totale est homo, parziale intellectus,
 non quod actio hæc accidentalis, ex ju-
 dicio *intellectus* proveniat, cum tum
 non fortuita esset, *sed per se*; verum cum
actio non hominis. quippe quæ potest
 & admittere in sua castra mere natu-
 rales illas actiones, quæ à sensibus prove-
 niunt, & nobis communes sunt cum
 brutis. Sed *humana*, in quæ hujusmodi
 fortuita non raro contingunt, absque
 intellectu & voluntate, non fieri & esse
 posse dicitur:

§. XII.

Forma causæ hujus, iterum per ana-
 logiam talis, per accidens, *æaq;* specifica,
 non

non generica, quia contradistinguitur
 formæ casus; neq; singularis, cum ipsa
 in qua fortunam tractamus disciplina,
 non curat individua: est principium il-
 lud unicum activum, per quod *fortuna*
 est varia ratione objectorum, acciden-
 talis tamen, nobis ad modum formarum
 omnium incognita; ubi tamen progre-
 dimur in hac nostra cœcitate, quo
 usq; possumus, & ut loquuntur, a po-
 steriори judicamus, & quidem hac vice
 ab ipso ejusdem *Effectu*; eam in quæ-
 stione quotuplex? duplicem præsertim
 esse statuimus, *bonam* scilicet & *malam*.
 Quæ fortunæ divisio, alii alicui loco fu-
 isset reservanda, nisi ex mentione & in-
 dagatione ipsius formæ, nobis heic
 commode & apprime ad manum adfu-
 isset. *Finis* interim fortunæ & is inopi-
 natus, tum accidentalis! & rationi plane
 incognitus quippe non intentus, est qui-
 dem primo utpote summus *gloria DEI*,
 cum omnia quæcunquæ demum sunt, fi-
 unt propter gloriam DEI. Inde quidem
 est finis causæ, hujus *per accidens* is, ut nos

existimamus, quod Fortuna homini sit vel in pœnam, vel commodum ex nutu & dispositione certa Divina, quæ, ut repetamus verba nostra in Causæ efficientis expositione allata, & mentem inde melius explicemus nostram, circa hoc momentum, dicitur, tantum illa, peculiaris divina dispositio, & respectu nostri inopinata quædam dispositio.

MEMBRUM ALTERUM,

DE CASU

Casus est nomen Verbale a *cado*, significat enim hoc verbum deorsum ferri, quod & violenter accidere potest, adeoq; exponit hoc ejus derivativum, juxta Coldingium ipsum cadendi modum. Ad hæc significat alias casus *calamitatem* ut Cic. de Orat. lib. 3. cap. 3. Inde conditionem, ut illud Taciti Lib. 12. Annal. cap. 14. *Rem in casum dare prælioque experiri statuit*, & sensu plane eodem in bello Jurguth. cap. 25. *Sperabat se casum Victoriæ inventurum.*

Quar-

Quarto notandum est, quod per *magnum Casum* intellexit Manlius Lib. V. 530. fortunam Epicuri, quippe qui omnia cæcæ fortunæ tribuit. Alias sumitur casus, licet in parte Philosophiæ instrumentalis, pro affectu nominis, aliam atque aliam terminationem inducens ex natura fitus vel termini, quem causatur oratio siue compositio. Sed ex sententia nostra pro eo, quod præter agentis naturalis intentionem incerto eventu accidit. Quocirca Curtius Lib. IV. c. 7. *Quum repente siue illud DEorum munus siue casus fuit, &c.* Synonyma hic nulla sunt, vel, si quæ intellectus sagacioris ope invenire quis studeret, existimamus illa non eo robore fore, ut nostram remorentur festinam brevitatem.

§. II.

Dedit prius membrum triplicem Definitionem, idem ergo ne quid hic deficiat, effectui dare statuit hoc, quod nobis ad manus est momentū, & casum
more

more vulgi definit, quod sit *Causa per accidens in actionibus rerum naturalium ob certum finem susceptis, ubi præter intentionem alius nonnunquam accidit eventus, hoc ex mente nostra. Casus est causa per accidens in iis qui accidunt raro agentibus sine ratione, vel juxta Cl. Sperl. est Casus causa per accidens in actionibus rerum naturalium ob certum finem susceptis, ubi præter intentionem alius nonnunquam accidit eventus.* Quorum trium quæ sit explicatio convenientiæ & distinctionis, cum uti speramus ex superioribus patescit, nos tantum jam addimus, quod nihil existimamus fore in quibus discordemus, quam solum in eo, ut ante dictum quod Casus est rerum naturalium. Quia non differunt *fortuna & Casus* dicente Clarif. Sperling. quoad formale sed quoad materiale, agunt quidem ambo per accidens, ambo, quod verum est involvunt, sed in hoc tantum distinguuntur, quod scilicet altera opera libertatis; verum Casus ab officio adest rebus necessario agentibus. Hic opponunt, si qui-

de quidem interpretes; quippe qui confuse admodum agunt, habentes phrasas; agere ex *consilio* ex *proposito* & ex *intentione* tanquam Synonymicas & æquipollentes: sed false minus declarant Interpretes, & insulos maxime in hoc negotio. Nam id dicere possumus, quod nec semper valebit colligere ab actu voluntatis ad actum intellectus, nam suspenditur adhuc non raro illa operante Intellectu. Secundo concedimus omne consilium præsupponere intentionem, at non reciproce. Est proinde intentio terminus quidam latior, qui negari non potest Brutis, etsi ratione carent, quam prærequirit tanquam necessariam, ipsum consilium. De definitione interim illa vulgari & ejus defensione, explicatione & sufficientia, arbitramur constare ex resolutione definitionis prioris fortunæ, utpote inter quas magna intercedit Analogia.

§. III.

Dividitur Casus non minus ac fortuna non a priori specificè & essentialiter,

liter, sed ob eventum bonum vel malum, estque igitur una actio naturalis, quæ ex diverso diversimode cognoscitur eventu. Habet se ipsa actio indifferenter ad bonum & malum, ut recte inde dico casum, quem Physice tractamus esse *bonum* vel *malum*. Sic actio regulis decidentæ de tecto & quod prætereuntem in descensu suo lædat; dicitur Casus malus; quod autem alium transeuntem non attingit, dicitur & est merito *bonus*. Idem apparet in exemplis aliis. Sed monet nos tempus ut ad Casus hujus causam properemus, quod ipsum tanto citius à nobis expeditur, quanto majorem & arctiorem cognationem habet cum causis fortunæ, quæ in lucem simplicissime datæ sunt. Idcirco hujus etiam Casus causam solum materiale differre in eo quod aliam postulet causam *ex qua* utpote naturalem; necessariam, non liberam. Materia ita *in qua*, erunt corpora quæ destituta sunt ratione. Rursusque horum operationes, Causa casus
 Forma-

Formalis non magis differt, quam quod operetur in diversa materia, nec omnis forma quamlibet informat materiam: concurrunt Casus & fortunæ formæ in operando per accidens, in bene vel male agendo. Finalis autem utrique Causa prorsus eadem, scilicet ut sint in DEI honorem.

MEMBRUM TERTIUM,

§. I.

Tractavimus hætenus manu, qua potuimus & quanta maxima nobis adhuc obtingit fide, fortunæ fata & casus naturam, in membris præcedentibus, restat idcirco in membro hoc ultimo de causæ utriusque existentia paucis inquirere.

An detur in rerum natura Casus & Fortuna?

Dictum fuit hac de re in Disputationis hujus initio de fortunæ adeoque & de Casus existentia, sed ut adhuc clarius res eadem percipiatur, nos non pigebit fusius paulo rem eandem notare, ad hoc

hoc faciendum inde commoti, quod nostrum quivis novit effectus exoriri improvistos, qui causam non agnoscunt determinatam, inde necessum est nobis hic ad causas recedere eas, quæ ut contingenter fiunt, sic causæ solum *per accidens* suum statum ac naturam debent: Sic qui drachmam inqvirens perditam, thalerum invenit, non invenit eum ex intentione, & determinato studio & per se, sed per accidens tantum, ac præter opinionem. Idem iudicium esto de casu. Sed dicitur hujus Effectus casualis & fortuitus, non quod a nulla Causa provenit efficiente, id namque idem est ac dicere aliquid fieri ex nihilo *naturaliter*, sed non fit per agentis ipsius dispositionem, verum extra ac præter illam.

An aliquid Casu & Fortuna fiat?

Nam evicta rei hujus per existentiam & resoluta quasi ejus ventriculo, sequitur omnimode indagandum quo fine qua gratia & qualis demum sit effectus, inde fluit hoc & ipsum quod mo

do quærimus, *an aliquid fiat Casu & fortuna?*
 Hanc ut melius intelligamus quæstionē,
 præcognoscendū nobis est, duas hac de
 re existere diversas sententias. Una est
 veterum, quod singula, quæ fiebant for-
 tunæ adscribebant, ut cuidam stolidæ,
 mentis experti, omnia temere admini-
 stranti, vagæ, cæcæ, volubili inconstan-
 tia & levitate constanti: quapropter
 eam rotæ insidentem fecere, eo, quod
 scilicet res humanas sursum deorsum
 vertat. Altera negat a fortuna ali-
 quid provenire & Casu, sed omnia fa-
 to & legi cuidam inevitabili adscripta
 expetit, ad illud Curtii lib. 5. cap. 11.
*eludant licet, quibus forte ac temere humana
 negotia volvi, agiq; persuasum est. Equidem
 æterna constitutione crediderim, nexuq; Cau-
 sarum latentium, & multo ante destinatarum,
 suum quemq; ordinem immutabili lege percur-
 rere.* Sed, ut ad posterius Resp. primo:
 novimus certe fatum (licet non sit di-
 visio aliqua generica in suas species,
 sed æquivoca in sua æquivocata) esse
 C qua-

quadruplex *Theologicum* scilicet, *Astrologi-*
um, *Physicum* & tandem *Stoicum*. Ulti-
 mum hoc, de quo Curtius, plane re-
 jicimus. *Physicum*, ut Physice nunc di-
 sputamus, non improbamus, quippe
 quod ad causas tantum spectat natura-
 les, non vero liberas, nec providentiam
 excludit, sed includit intimè Divinam.
Astrologicum fatum hujus loci non est,
 sed si interim quid de eo discurrere
 instituimus, certum est suos illud habe-
 re limites, & ut in se verissimum &
 certissimum est, ita respectu Astrolo-
 gorum prudentissimum vel vanissi-
 mum, dicente Sperlingio. Etiam illud
 in corpus tantum hominis imperium
 exercere, declarat ipsius animæ volun-
 tatis libertas. Et quanquam verum sit
 illud tritum: *Astra inclinant non necessi-*
tant; contendimus tamen nos nihil di-
 recte ea facere, sed indirecte tantum,
 quorum actionis vis non est violenta.
 Scilicet sunt astra causa actionum in
 homi-

homine, secundum potentiam ut fieri possunt: Animus tamen adhuc est causa quoad actum, qui agere & non agere potest, etsi ejus corpus proclive fuerit ad actionem. Interim dicas: fato cuncta fieri & quidem verissime, proinde attendas velim ad illud, quod adhuc restat fatum utpote Theologicum, a quo omnia, per quod singula, in quo maxima, ex quo summe quæcunque optima fuerint, eveniunt & quo tandem redeunt. Sed interim ad examen alterius sententiæ deveniendum. Voluit imprimis ea, omnia fortunæ adscribi debere, cujus jam dedimus imaginem. Verum immerito & sine causa: Sed dicimus (ut verbo indicavimus prius) a fortuna qua tali nihil profecto venire. Secundo, volumus esse aliquid a *fortuna* & *Casu* respectu creaturarum, in eo sensu, quo jam illas res explicuimus, in creaturis enim multa præter intentionem agentis fiunt, ut abunde testatur experientia

rientia. Verbo, quis queat omnia pro-
 videre? mortalium cogitationes tumi-
 dæ sunt, incertæ providentiæ no-
 stræ. Sed velis fortunam & casum
 non esse causas per accidens; sed ne-
 cessarias; quia ea est causa necessaria,
 quam necessario sequitur effectus; at-
 que fortuna. E. Verum Respondemus,
 Est tantum illa necessitas hypothetica
 ex contingente, si scilicet fodit terram,
 ubi thesaur⁹ recondit⁹ est, illū necessario
 invenit. Nec valet, si instares dicēdo,
 effectū esse ex concursu plurium causa-
 rum per se in hac hypothesi, utpote fo-
 dientis & abscondentis. Negamus illam,
 quam tibi confabricasti consequenti-
 am, aliud e. est fieri ex concursu per
 fetali, in causis iis, quæ plures per se
 concurrunt, & aliud est fieri in eo-
 dem concursu, sed per accidens. Sci-
 licet est concursus & combinatio cau-
 sarum duarum, quæ etiamsi sint am-
 bæ per se, in ordine ad suos effectus,
 ipsa tamen combinatio non per se, sed
 for-

per accidens & contingens. Sed in-
 stas, concedendo effectum quidem
 fortuitum, esse ita fortuitum, ut repu-
 gnet eum aliter esse, adeoque effe-
 ctus iste per se est, & qualis demum ef-
 fectus, talis etiam causa erit, nempe per
 se, non per accidens talis. Respon-
 demus esse ibi ignorationem Elenchi,
 quia non negavimus effectum per ac-
 cidens, sed tantum id voluimus, ut
 effectus fortuiti entitas, non per se in-
 clinationem dicat naturalem in causa
 ad effectum ejus, cujus media adhi-
 bentur natura sua, ad finem alium.
 Nunc ergo concludimus, quibusdam
 Clariss: Sperlingii axiomatibus, quæ
 materiam concernunt præsentem, ad-
 ditis, utpote: *ubi multum intellectus, ibi pa-
 rum fortune, & contra. Casus scientiam
 non parit. Quæ casu fiunt, raro fiunt.*

Rogamus te Lector benevole humaniter, ut potius Adolescentis minus accuratam diligentiam adjuvare digneris, cui in occupata materia feliciter ob ætatis vitium versari non licuit, quam ipsum nimis rigida censura a proposito tam honesto deterere.,

